

Vierspurv *Emberiza rustica*

Global utbredelse

Vierspurven har en østlig og sentral palearktisk utbredelse, fra Øst-Norge gjennom de nordlige to tredeler av Sverige, og videre østover gjennom Finland og Russlands taiga til Anadyr og Kamtsjatka. Arten har utvidet sitt hekkeområde vestover de siste hundre årene. I 1880 gikk utbredelsesgrensa tvers gjennom Finland fra sørøst til nordvest, i 1910 gjennom Nord-Sverige.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Arten har sin viktigste forekomst i Hedmark, fra Kongsvinger i sør til Ringsaker - Stor-Elvdal - Trysil i nord. Østamyra i Rendalen ligger som en nordlig utpost i den kjente utbredelsen i dag. Her hekket 4-5 par i 1971-72, men arealet av egnet habitat er i dag redusert pga. oppdyrking. Det er sannsynlig at arten hekker på flere lokaliteter nord for den skisserte nordgrensa i fylket. Like fullt dokumenterer Atlas-kartet en vesentlig videre utbredelse i fylket enn kartet i Haftorn (1971).

I Oppland hekker arten trolig årlig på lokaliteter i Lillehammer og Toten-området. Forekomsten i Lierne i Nord-Trøndelag har vært kjent lenge, i 1938 ble et reir «som temmelig sikkert tilhørte vierspurv» funnet i grensegata mot Sverige. Arten antas å hekke her årlig, men er siden 1970 kun funnet hekkende i 1991 (P.G. Thingstad pers. medd.). Videre er hanner påvist i hekketida i Verran, Verdalen, Snåsa og Namsskogan. Både fra Nordland, Troms og Finnmark foreligger flere observasjoner i hekketida, både fra før 1980 (Sonerud & Bekken 1979), og etter (K.-B. Strann og B. Frantzen pers. medd.). Det er likevel bare påvist én konkret hekking her; i Gratangen, Troms 1960.

Arten er også sett i hekketida i Marnardal, Vest-Agder i 1975 og i Bykle, Aust-Agder 1976 og 1977. Lokaliteten i Bykle var neppe typisk for arten (R. Bengtson pers. medd.). I 1975 ble en hann sett ved Veisdalsvatnet i Sokndal, Rogaland, i en vegetasjonstype som kan minne om artens hekkebiotop på indre strøk av Østlandet (Carlsson 1988).

Vierspurven har et snevert habitatkrav (Sonerud & Bekken 1979). Arten hekker i sumpskog med overgang til skogkledd myr, nesten alltid langs bekker og elver som slynger seg gjennom flate, myrdominerte områder. Tresjiktet består som regel av småvokst bjørk og gran, og av og til furu og gråor. Busksjiktet er oftest svakt utviklet, slik at skogen har et åpent preg. Det mest typiske trekket, som går igjen på alle lokaliteter, er en svært tuet skogbunn med vann stående mellom tuene store deler av hekketida.

Habitatet utgjør en forsvinnende liten del av barskogslandskapet, slik at tettheten målt i hekkende par pr. km² blir svært lav. Ved taksering langs stilleflytende elver i Hedmark og Värmland har antall territorier ligget på 1-2 pr. km (Sonerud & Bekken 1979).

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Antall hekkende par i Hedmark anslås til 50-200, og i Oppland er tallet 8-16 par (G. Gaarder pers. medd.). I Lierne hekker trolig noen få par årlig (Ø.R. Størkersen pers. medd.).

Første observasjon i Hedmark ble gjort i Åmot i 1963, og første hekking ble påvist i Våler i 1969. Bestandsutviklingen i Hedmark synes å ha vært positiv fram til i dag, men det kan se ut til at veksten har flatet ut utover på 1980-tallet. Det har imidlertid ikke vært drevet undersøkelser spesielt rettet mot denne arten.

I artens vestligste kjente utpost så langt, Toten-området, ble første syngende hann sett i 1975, og de antatt årvisse hekkeplassene ble oppdaget i 1985. Hovedinntrykket også for Oppland er at forekomsten synes å ha vært stabil de siste 5-10 årene.

Hekkebiologi

Reiret bygges godt skjult, gjerne i kanten av ei tue, og egglegging skjer i første halvdel av mai. Par med utfløyne unger spiller skadet og varsler kraftig med rødstrupelignende «tikking». I Elverum treffes utfløyne kull gjerne i første uke av juni, og tre ganger er unger som nettopp har forlatt reiret observert i siste tredel av juli (F. Rønning pers. medd.). Dette tyder på at regulære andre kull forekommer.

Trekkforhold

Arten har et typisk østlig trekk. Etter overvintring i Turkestan, Kina eller Japan, ankommer fuglene hekkeplassen fra midten av april og utover.

Høsttrekket begynner i august. Naturlig nok er det Trysil Ornitologiske Stasjon ved Trysil elva som har mest kontakt med denne arten. Her ringmerket man 3-6 fugler hver høst i perioden 1981-89. I 1990 fikk man plutselig en «invasjon» av vierspurv, med 41 merkede individer, derav 36 i siste halvdel av august. Etter å ha bygd opp fettlagrene, trekker fuglene ut av Skandinavia, de fleste i september. Arten synes å være observert under trekk i alle fylker unntatt Hordaland og Sogn og Fjordane.

Jon Bekken

Vierspurv *Emberiza rustica*

- 13 ● Konstatert hekking
- 10 ● Sannsynlig hekking
- 16 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

